

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

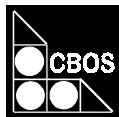
BS/103/2000

REFORMA EDUKACJI Z PERSPEKTYWY MINIONEGO ROKU SZKOLNEGO

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

REFORMA EDUKACJI Z PERSPEKTYWY MINIONEGO ROKU SZKOLNEGO

- ◆ Po upływie dziesięciu miesięcy od wprowadzenia do szkół reformy edukacji na szczeblu lokalnym bardziej widoczne są problemy, jakie ona stwarza, niż jej osiągnięcia. Za ledwie co jedenasty badany (9%) przyznaje, że w jego miejscu zamieszkania, gminie, reforma przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkole, natomiast dwa razy więcej osób (20%) dostrzega w związku z jej wprowadzaniem problemy i trudności. Opinie na ten temat dopiero się kształtują, znaczna część badanych nie ma jeszcze wyrobionego zdania o trudnościach (34%) oraz pozytywnych skutkach reformy (47%) w swoim środowisku.
- ◆ W ogólnej ocenie szkolnictwa negatywne opinie również przeważają nad pozytywnymi. Ponad jedna trzecia ankietowanych (35%) uważa, że szkolnictwo funkcjonuje obecnie gorzej niż przed reformą, prawie jedna czwarta (23%) ma poczucie, że nic się nie zmieniło, i tylko co szósty (16%) zauważa poprawę w tej dziedzinie.
- ◆ Większość respondentów (60%) nie dostrzega w reformie szansy dla zwykłych obywateli - prawie dwie piąte (37%) uważa, że reforma nie ma znaczenia dla ludzi takich jak oni, a niemal jedna czwarta (23%) uznaje ją wręcz za niekorzystną. Szansę dla siebie i ludzi sobie podobnych widzi w tej reformie niespełna jedna piąta badanych (18%).
- ◆ Społeczeństwo ma poczucie niedoinformowania o zmianach, jakie wprowadzono w systemie edukacji. Niemal dwie trzecie ankietowanych (64%) uznaje się za słabo poinformowanych, a mniej niż jedna trzecia (31%) uważa, iż jest dobrze poinformowana.

Minęło dziesięć miesięcy od wprowadzenia do szkół reformy edukacji. Jakie spowodowała problemy i co pozytywnego przyniosła ta reforma na szczeblu społeczności lokalnych? Pytania te były m.in. przedmiotem naszego czerwcowego sondażu¹. Interesowało nas również, czy w odczuciu społecznym szkolnictwo funkcjonuje obecnie lepiej czy gorzej niż przed reformą, a także czy wprowadzone zmiany są korzystne dla zwykłych obywateli. Zapytaliśmy również, czy ankietowani czują się wystarczająco poinformowani o zmianach w oświacie².

Rok to zbyt krótki okres, by ocenić efekty reformy edukacji, tym bardziej że wprowadzanie zmian przewidziane jest aż do roku 2007. Jest to jednak wystarczająco długi okres, by określić, z jakim odbiorem społecznym spotykają się założenia reformy, gdyż od nastawienia społeczeństwa w dużej mierze zależy jej powodzenie. Działania reformatorskie szczególnie w szkolnictwie są trudne do wprowadzania wyłącznie trybem administracyjnym. Współdziaławcami zmian powinni być nauczyciele, uczniowie, rodzice i władze samorządowe. Ich głosy zawierają zbadane przez nas opinie ogółu społeczeństwa.

DOŚWIADCZENIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

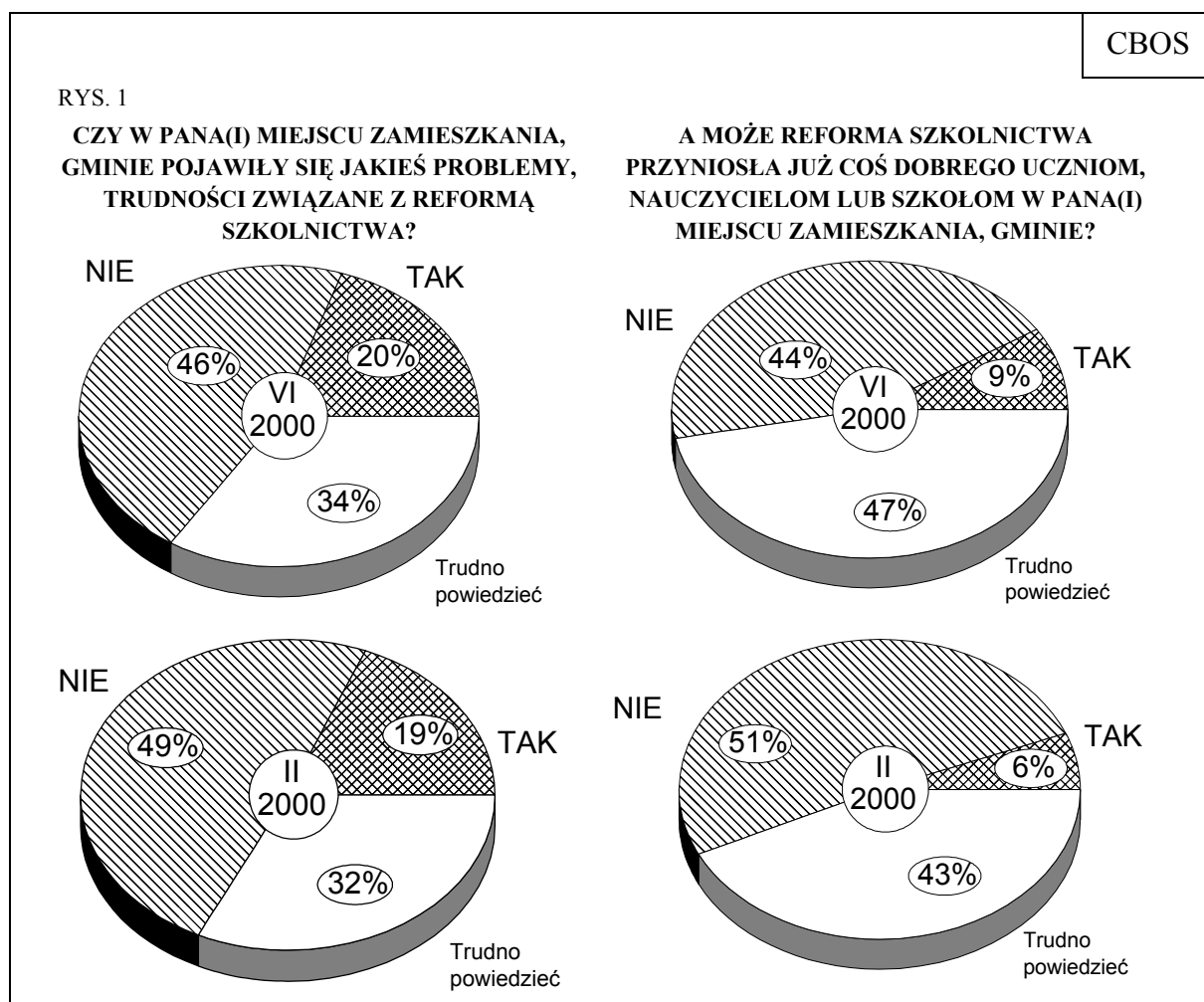
Pytania dotyczące trudności i korzyści, jakie stały się udziałem społeczności lokalnych w związku z reformą edukacji, wymagają od respondentów orientacji w tym, co się dzieje w ich środowisku. Okazuje się, że znaczna część badanych nie ma rozeznania w tej sprawie - świadczą o tym wysokie odsetki odpowiedzi „trudno powiedzieć”, którą w przypadku pytania o trudności wybiera jedna trzecia (34%), natomiast w przypadku pytania o pozytywne skutki reformy - prawie połowa (47%) ankietowanych.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (121) przeprowadzono w dniach 1-6 czerwca 2000 roku na 1098-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. komunikat CBOS „Cztery reformy w opinii społecznej: poinformowanie i ocena”, czerwiec 2000 (oprac. Macieja Falkowska).

Ogólnie rzecz biorąc, po upływie dziesięciu miesięcy od wprowadzenia do szkół reformy edukacji na szczeblu lokalnym bardziej widoczne są problemy, jakie ona stwarza, niż jej osiągnięcia. Zaledwie co jedenasty badany (9%) przyznaje, że w jego miejscu zamieszkania, gminie, reforma przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkole, natomiast ponad dwa razy więcej osób (20%) dostrzega problemy i trudności w związku z jej wprowadzaniem.

Od lutego br. nieco przybyło badanych, którzy dostrzegają korzyści płynące z reformy, nie zmieniła się natomiast grupa osób sygnalizujących trudności. Z dłuższej perspektywy, tzn. w stosunku do deklaracji sprzed roku, odnotowujemy jednak niewielki wzrost odpowiedzi wskazujących na występowanie problemów.

Tabela 1

Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie pojawiły się jakieś problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	III 1999	VI 1999	II 2000	VI 2000
	w procentach			
Tak	21	14	19	20
Nie	33	43	49	46
Trudno powiedzieć	46	43	32	34

Odsetek zgłaszających **trudności** rośnie wraz z wykształceniem badanych. Spośród osób mających wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe wymienia je tylko co ósma (13%), natomiast spośród absolwentów wyższych uczelni - prawie dwie piąte (37%). Zdecydowanie najczęściej dostrzegają je przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (40%) - w porównaniu z sondażem lutowym w grupie tej odnotowujemy ponadto największy wzrost (o 12 punktów) odsetka osób wskazujących na występowanie problemów. Drugą grupą, która również obecnie częściej niż w lutym deklaruje trudności, są robotnicy wykwalifikowani (wzrost o 10 punktów). Ważne jest również to, że problemy częściej zgłaszają mieszkańcy wsi niż miast, reforma bowiem najwięcej zmienia właśnie w środowiskach najbardziej zaniedbanych pod względem edukacyjnym, a do takich należy polska wieś. Głównie wsi dotyczy przecież likwidacja małych szkół i organizowanie dojazdów dzieci do gimnazjów. Społeczność wiejska³ częściej również niż mieszkańcy miast ma wyrobione zdanie w sprawie trudności, jakie stwarza reforma (mniej odpowiedzi „trudno powiedzieć”). Wiąże się to zapewne z łatwiejszym dostępem do informacji o tym, co się dzieje w lokalnej szkole. Odsetek zgłaszających problemy jest znacznie wyższy także wśród ludzi najgorzej sytuowanych (30%) niż w grupach osiągających średnie i wysokie dochody. Wyjątkowo duży jest także wśród badanych w wieku od 25 do 34 lat (31%), natomiast im starsi są ankietowani, tym rzadziej zgłaszają trudności. Stosunkowo rzadko dostrzega je także młodzież w wieku od 18 do 24 lat (15%).

---

³ Trzeba podkreślić, że są to głównie lepiej wykształceni mieszkańcy wsi.

Pozytywne skutki dotychczasowej reformy ankietowani dostrzegają tym częściej, im są młodszy. Ważne, że podkreśla je także jedna piąta uczniów i studentów (19%). Znacznie częściej niż inni na plusy reformy wskazują mieszkańcy dużych i wielkich miast, ankietowani z wyższym wykształceniem, szczególnie przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (23%). Natomiast im niższe miesięczne dochody na osobę w rodzinie, a także im mniejsza miejscowość zamieszkania, tym częściej ankietowani uważają, że reforma nie przyniosła nic dobrego ich społeczności i - co ciekawe - tym częściej też nie mają wątpliwości w tej kwestii (mniej odpowiedzi „trudno powiedzieć”). Pojawieniu się dobrych stron reformy szczególnie często zaprzeczają robotnicy niewykwalifikowani (66%) oraz rolnicy (58%). Znaczny krytycyzm i najmniej wątpliwości odnotowujemy również u osób o lewicowych poglądach politycznych. Prawicowa orientacja sprzyja natomiast opiniom bardziej pozytywnym, ale także częściej wiąże się z brakiem zdania w tej sprawie.

Ponieważ pierwsze doświadczenia związane z wdrażaniem reformy mają szczególne znaczenie dla powodzenia całego przedsięwzięcia, podobnie jak w lutym⁴ zadaliśmy ankietowanym pytania otwarte prosząc o swobodne wypowiedzi na temat tego, co zaobserwowali w ostatnim roku szkolnym w związku z reorganizacją szkolnictwa na swoim terenie.

Trudności, jakie stwarza reforma, dostrzega w swoim środowisku co piąty ankietowany. Wypowiedzi tych osób (N=218) dotyczą wielu bolesnych spraw znanych również z potocznych obserwacji oraz z relacji mediów, niewątpliwie mają więc wartość poznawczą, choć w odniesieniu do całego społeczeństwa ich skala może wydawać się niewielka (p. tabela 2 - porównaj rozkłady odpowiedzi w całej badanej zbiorowości oraz wśród osób wskazujących na trudności).

---

⁴ Zob. komunikat CBOS „Reforma edukacji - pierwsze doświadczenia, nadzieje i obawy”, marzec 2000 (oprac. Bogna Wciórka).

Tabela 2

Jakie problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa pojawiły się w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie?	II 2000 N=		VI 2000 N=	
	1100	206	1098	218
	w procentach			
Problemy związane z tworzeniem nowej sieci szkół	5	27	9	45
• likwidacja szkoły, także próba lub zamiar likwidacji - zamknięto, zabrano, rozwiązano szkołę, walka wiejskich szkół o utrzymanie swoich placówek, likwidacja gimnazjum po roku, marnotrawstwo nowo wybudowanego obiektu szkolnego	4	20	7	35
• lokalizacja i rejonizacja szkół - trudności związane z ustaleniami, w której szkole będzie się mieściło gimnazjum, problem, gdzie ma być gimnazjum - w jakiej miejscowości, walka o gimnazjum, strajk w szkole - dyrektor i młodzież uważali, że tam ma być gimnazjum, a burmistrz był innego zdania, rodzice protestowali przeciw ustaleniom burmistrza, strajk rodziców w szkole	1	7	2	10
• problemy z dowożeniem dzieci do szkoły, odległości - brak dowozu dzieci, transport do szkoły zapewniono tylko w jedną stronę, dzieci wracają bez opieki, dziecko ma dwie przesiadki autobusem, awarie samochodów, dzieci spędzają za dużo czasu poza domem bez wyżywienia	5	26	7	33
Problemy lokalowe	4	19	3	14
• brak osobnego budynku dla gimnazjum, gimnazjum i szkoła podstawowa w jednym budynku - problem ze znalezieniem odpowiedniego budynku i przeniesieniem podstawówki, źle podzielone pomieszczenia dla dzieci młodszych (szkoła podstawowa) i starszych (gimnazjum), szkoła w kilku budynkach	2	9	2	11
• za mało pomieszczeń, przepełnienie szkół, zbyt liczne klasy, ciasno, nauka na dwie zmiany - brak sal, trudne warunki lokalowe, za mała szkoła, zbyt dużo uczniów w szkole, za duże liczebnie klasy- ponad 35 uczniów, dwuzmianowy system pracy uczniów	2	13	1	4
Problemy związane z nowymi programami, ocenami i podręcznikami	2	10	2	11
• programy nauczania, system oceniania - nieprzygotowane programy nauczania, bałagan programowy, brak jednolitych programów, za duże obciążenia - zbyt szeroki program nauczania, a mało godzin, brak nauki historii Polski, brak ocen w klasach 1-3 utrudnia ocenę postępu dziecka i rodzicom, zamiast ocen dostaje dziecko gwiazdki i kropczki i przestaje się uczyć, nie ma mobilizacji	1	6	1	7
• podręczniki - brak podręczników dla gimnazjów, brak odpowiednich, jednolitych, nowych podręczników, ciągłe zmiany podręczników, zbyt duża różnorodność, wysokie ceny książek szkolnych	1	5	1	6
Zwolnienia w szkolnictwie i inne problemy dotyczące nauczycieli	2	10	2	8
• zwalnianie nauczycieli w związku z likwidacją szkół, niebezpieczeństwo utraty pracy z powodu reformy	0	1	1	6
• inne problemy dotyczące nauczycieli - brak pieniędzy w gminie na zatrudnienie wykwalifikowanych nauczycieli, brak nauczycieli do języków obcych, niskie kwalifikacje, brak przygotowania, nie umieją sobie z tym poradzić	2	9	1	2
Problemy finansowe - brak pieniędzy na reformę, na szkoły, na oświatę - ogólnie i na konkretne cele, np. na szkolnictwo specjalne, remont, zajęcia pozalekcyjne oraz na cele wymienione w innych punktach	4	23	2	7
Krytyczne wypowiedzi ogólne, typu: bałagan, dezorganizacja, chaos, trudności organizacyjne, niedopracowana, nieprzygotowana reforma	1	5	1	4
Duże koszty kształcenia dzieci, obciążające budżety rodzinne	0	0	0	2
Inne, np. różne traktowanie dzieci wiejskich i miejskich, znacznie gorsze warunki niż w mieście, degradacja dzieci wiejskich, zamykanie przedszkoli, dużo drogich szkół prywatnych	1	2	0	2
Problemy związane z wyposażeniem szkół - brak zapowiadanych pomocy dydaktycznych, naukowych, komputerów, laboratoriów, sali gimnastycznej, świetlicy, słabe wyposażenie pracowni, brak sprzętu sportowego i innego, brak łazienek	2	10	0	0
Trudno powiedzieć	0	1	0	0
Nie dotyczy	81	-	80	-
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wymienić kilka spraw.				

Do najczęściej wymienianych niezmiennie należą problemy związane z tworzeniem nowej sieci szkół. Badani przede wszystkim zwracają uwagę na likwidację małych szkół podstawowych, ale także na groźbę zlikwidowania nowo utworzonych gimnazjów. Wiąże się z tym cały kompleks spraw dotyczących lokalizacji oraz regionalizacji szkół. Wypowiedzi na ten temat są bardzo emocjonalne, odzwierciedlają bowiem nastroje społeczności lokalnych, które walczyły i w wielu wypadkach nadal walczą o istnienie szkół i ich korzystną sieć - badani relacjonują więc przebieg konfliktów, strajków rodziców, nauczycieli i uczniów, burzliwe negocjacje z władzami lokalnymi.

Wiele wypowiedzi, również o dużym ładunku emocjonalnym, koncentruje się wokół dojazdów uczniów do szkoły. Ankietowani opisują dramatyczne sytuacje, np. brak jakiegokolwiek zorganizowanego dowożenia albo dojazd zapewniony tylko w jedną stronę lub wymagający kilku przesiadek. Opowiadają o trudach podróżowania zimową porą, o psujących się autobusach, o wyczekiwaniu dzieci na transport w miejscach niebezpiecznych (brak świetlicy w szkole), o niedożywieniu (brak posiłków w szkole), o wczesnym wstawaniu i późnych powrotach do domu.

Część badanych zwraca także uwagę na nieodpowiednie warunki lokalowe w szkołach, podkreślając jednak przede wszystkim brak oddzielnego własnego budynku dla gimnazjum, rozlokowanie jednego gimnazjum w kilku budynkach, co powoduje duże problemy organizacyjne. Znacznie rzadsze są natomiast skargi na ciasnotę, przepełnienie, za duże liczebnie klasy, dwuzmianową naukę.

Sygnalizowane problemy dotyczą także nowych programów nauczania i systemu oceniania, a także podręczników. Wskazują na nieprzygotowane, niejednolite, chaotyczne, zbyt trudne programy oraz zbyt liberalny sposób oceniania, a także na nieodpowiednie, zbyt zróżnicowane i zbyt drogie podręczniki.

Z kolei problemy związane z kadrą nauczycielską w głównej mierze dotyczą utraty pracy (lub takiego niebezpieczeństwa) na skutek likwidacji szkół, rzadziej odnoszą się na przykład do braku wykwalifikowanych nauczycieli języków obcych i braku funduszy samorządowych na ich zatrudnienie, a także nieprzygotowania nauczycieli do reformy, ich niekompetencji.

Respondenci podkreślają też brak lub niedostatek środków finansowych na reformę i na szkolnictwo - problem ten formułowany jest ogólnie lub ze wskazaniem, na jakie cele zabrakło pieniędzy. Gama niezaspokojonych potrzeb jest bardzo szeroka - począwszy od przysłowiowej kredy i tablicy po konieczność budowy nowej szkoły, ale także pełniejszego niż obecnie finansowania szkolnictwa specjalnego.

Nieliczni badani ograniczają się do sformułowania ogólnych krytycznych ocen typu: bałagan, dezorganizacja, chaos, nieprzygotowana reforma.

W czerwcowym sondażu pojawił się również nowy problem - niesygnalizowany w lutym - a mianowicie duże koszty kształcenia dzieci, coraz bardziej obciążające budżety rodzin. W ogóle nie odnotowaliśmy natomiast problemów związanych z brakiem odpowiedniego wyposażenia w szkołach. Znacznie mniej wypowiedzi niż w lutym dotyczy także nieodpowiednich warunków lokalowych, a przede wszystkim - problemów finansowych, z jakimi borykają się placówki szkolne. Wyraźnie wzrosła natomiast liczba wypowiedzi dotyczących likwidacji szkół, w tym utworzonych przed rokiem gimnazjów, oraz problemów związanych z dowożeniem dzieci do szkół. Obie te sprawy zdecydowanie zdominowały opis aktualnych trudności występujących w społecznościach lokalnych. Częściej niż w lutym ankietowani sygnalizują także narastający problem, jakim jest utrata pracy lub zapowiedź zwolnień w środowisku nauczycielskim.

Pozytywne skutki reformy w swojej społeczności lokalnej wymienia obecnie co jedenasty ankietowany. Osoby te (N=97) dostrzegają wiele zalet reformy, choć w skali kraju osiągnięcia te mogą wydawać się niewielkie (p. tabela 3 - porównaj rozkłady odpowiedzi w całej badanej zbiorowości oraz wśród osób wskazujących na korzyści związane z reformą).

Tabela 3

Co dobrego przyniosła reforma szkolnictwa uczniom, nauczycielom lub szkołom w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie?	II 2000 N=		VI 2000 N=	
	1100	63	1098	97
	w procentach			
Wprowadzenie informatyki, komputerów, nauki języków obcych, poprawa poziomu nauczania	2	39	5	54
• ogólnie pozytywne zmiany w programach , nowe, ciekawsze, mądrzejsze programy	0	0	2	23
• informatyka, komputery - komputeryzacja szkoły, wprowadzenie zajęć komputerowych z szerokim dostępem do Internetu, w szkole podstawowej stworzono pracownię informatyczną na potrzeby tej szkoły i gimnazjum, utworzono klasy informatyczne	1	27	1	14
• nauka języków obcych - dzieci teraz uczą się języków obcych, więcej bezpłatnej nauki języków, w szkole podstawowej jest wprowadzony za darmo język obcy	1	9	1	13
• wyższy poziom nauczania - lepszy poziom uczenia dzieci, więcej nauki, obowiązków, od dzieci wymaga się więcej, poziom taki, że po skończeniu gimnazjum dziecku łatwiej będzie dostać się do dobrej szkoły, lepsze przygotowanie do studiów	0	6	1	13
Poprawa warunków nauki - nowe, wyremontowane budynki szkolne, zadbane otoczenie szkoły, odpowiedni transport dzieci, zorganizowane dożywianie - gmina doprowadziła do wybudowania szkoły, zapewniła autobus dowożący uczniów z okolicy, stworzenie dobrej bazy materialnej, świetlicy, otworzono basen, siłownię, ma być budowana sala gimnastyczna, uporządkowano podwórko szkolne - zadbano o skocznie, bramki i kosze, lepiej zorganizowane dożywianie, ładne stolówki	2	26	2	20
Pozytywne zmiany dotyczące kadry nauczycielskiej - podnoszenie kwalifikacji nauczycieli, nauczyciele poważniej traktują swoje obowiązki, możliwość doboru wykwalifikowanej kadry, więcej pieniędzy dla nauczycieli, przybyło miejsc pracy dla nauczycieli, nowa Karta Nauczyciela	1	14	1	12
Nadzieje związane z elementami reformy, które jeszcze nie weszły w życie lub których skutki będą widoczne później - egzaminy końcowe, dobre wyniki w nauce - możliwość kontynuacji nauki, dłużej trwa nauczanie, dzieci są bardziej dojrzałe przy wyborze szkoły, wyrównywanie szans życiowych młodzieży	1	12	1	10
Zmiany w nauczaniu, wychowaniu, ocenianiu	2	18	2	7
• położenie nacisku na wychowanie, stworzenie motywacji do nauki, samodzielność myślenia i działania, aktywność społeczną, przygotowanie do życia w dzisiejszym świecie - lepsze wychowanie, dzieci traktuje się indywidualnie, pojawił się dziennik zasług i uwag, dzieci samodzielnie myślą i samodzielnie przygotowują się do lekcji, reforma przyniosła demokrację w szkole, zwiększono aktywność dzieci poza zajęciami	1	12	1	4
• korzystne zmiany w systemie oceniania - oceny opisowe, mniejszy stres dla uczniów, wprowadzenie nowej, sprawiedliwej skali ocen, dwójek nie ma w I klasie	1	6	1	2
Możliwość wyboru szkoły, bardziej różnorodna oferta szkół - powstały nowe szkoły, powstanie gimnazjum katolickiego, możliwość przeniesienia dziecka do innej szkoły	0	0	1	6
Wzrost roli samorządu lokalnego i rodziców w szkole - większy wpływ gminy na szkołę, gmina otrzymała większe dofinansowanie, większa dbałość społeczeństwa o miejscową szkołę, większy udział rodziców i ich zaangażowanie	1	4	0	0
Trudno powiedzieć, nic ciekawego	1	7	0	1
Nie dotyczy	94	-	91	-
Odsetki nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wymienić kilka spraw.				

Do najczęściej wymienianych zalet reformy należą pozytywne zmiany w programach i poziomie nauczania. Większość wypowiedzi na ten temat ma ogólny charakter, znaczna część dotyczy jednak konkretnych korzyści, takich jak: zajęcia informatyczne, dostęp do komputerów i Internetu oraz możliwość uczenia się języków obcych.

Inne najczęściej wymieniane osiągnięcie reformy to poprawa warunków nauki. Ankietowani przytaczają przykłady wybudowania lub wyremontowania szkoły, sali gimnastycznej, siłowni, basenu, uporządkowania podwórka szkolnego i wyposażenia go w urządzenia sportowe. Opisują dobrą organizację dojazdów do szkoły, dbałość o świetlice i stołówki, o zapewnienie uczniom wyżywienia.

Do pozytywnych stron wprowadzanej reformy badani zaliczają także różne sprawy dotyczące kadry nauczycielskiej, jak np. podnoszenie przez nauczycieli własnych kwalifikacji zawodowych, zmiana stosunku do obowiązków. Podkreślają także korzyści płynące z rosnącego zapotrzebowania na nauczycieli, szczególnie wysoko kwalifikowanych. Zwracają uwagę na nową Kartę Nauczyciela i szanse podwyższenia wynagrodzeń.

Niewielu ankietowanych - w porównaniu z sondażem lutowym - podkreśla zmianę priorytetów w nowej szkole. Uważają oni, że większy jest obecnie nacisk na wychowanie dzieci i młodzieży, traktowanie ich indywidualnie, stworzenie im motywacji do nauki, kształtowanie samodzielności w myśleniu i działaniu, aktywny udział w życiu społecznym szkoły i w zajęciach pozaszkolnych oraz przygotowanie do życia w dzisiejszym świecie. Nieliczni dostrzegają także zalety nowych zasad oceniania uczniów, podkreślając m.in. ich bezstresowość.

Część wypowiedzi odnosi się także do tych elementów reformy, które jeszcze nie weszły w życie i nie sprawdziły się, z którymi jednak ankietowani wiążą swoje nadzieje.

W czerwcowym sondażu badani zwrócili uwagę na niesygnalizowany jeszcze w lutym plus reformy, jakim jest stworzona przez nią możliwość wyboru szkoły dla dziecka, przeniesienia go do innej, a także bardziej różnorodna oferta szkół. Natomiast tym razem w ogóle nie odnotowaliśmy występujących wcześniej wypowiedzi odnoszących się do zmian, jakie reforma przyniosła w relacjach między szkołą a samorządem lokalnym i rodzicami uczniów.

Ogólnie rzecz biorąc, w drugim półroczu funkcjonowania reformowanej szkoły przybyło pozytywnych opinii o programie i poziomie nauczania. Pojawiły się też niedostrzegane wcześniej korzyści w postaci większych możliwości wyboru szkoły. Natomiast mniej osób niż w lutym wskazuje na korzyści związane z wprowadzeniem komputerów i informatyki do szkoły oraz na poprawę warunków nauki. Rządziej też ankietowani podkreślają korzyści polegające na zmianach w nauczaniu, wychowaniu i ocenianiu. Zupełnie nie dostrzegają natomiast tego, co jeszcze w lutym wymieniali, a mianowicie - wzrostu w nowej szkole roli samorządu lokalnego i rodzicielskiego.

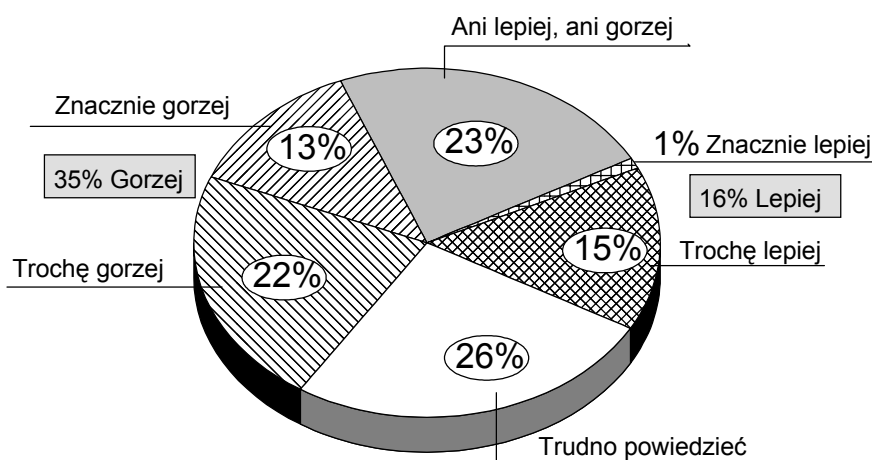
OGÓLNE OCENY DOTYCZĄCE REFORMY EDUKACJI

Czy obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed reformą?

Przypomnijmy - zaledwie co jedenasty Polak przyznaje, że w jego miejscu zamieszkania, gminie, reforma przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkole, natomiast ponad dwukrotnie więcej osób dostrzega trudności w związku z jej wprowadzeniem. Niekorzystny dla reformy rozkład opinii dotyczących społeczności lokalnej znajduje potwierdzenie również w ogólnej ocenie funkcjonowania szkolnictwa po wprowadzeniu reformy.

Największa grupa, obejmująca ponad jedną trzecią ankietowanych (35%), uważa, że szkolnictwo funkcjonuje obecnie gorzej niż przed reformą. Prawie jedna czwarta (23%) ma poczucie, że nic się nie zmieniło, i jedynie niespełna jedna szóstka (16%) dostrzega poprawę w tej dziedzinie. Odnotowujemy więc ponad dwukrotnie więcej opinii negatywnych niż pozytywnych, a w ocenach skrajnych proporcje te są jeszcze mniej korzystne (13% i 1%). Ponadto co czwarty badany nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie.

RYS. 2. CZY, PANA(I) ZDANIEM, OBECNIE SZKOLNICTWO FUNKCJONUJE LEPIEJ CZY TEŻ GORZEJ NIŻ PRZED WPROWADZENIEM REFORMY?

Ważne, że zmiany w szkolnictwie najlepiej ocenia młodzież w wieku od 18 do 24 lat (29% ocen pozytywnych, 26% negatywnych), a także uczniowie i studenci (odpowiednio 27% i 25%). Jednak wraz z wiekiem odsetek ocen pozytywnych maleje. Korzystne nastawienie do reformy wyjątkowo często odnotowujemy również wśród osób zadowolonych ze swoich warunków materialnych (odpowiednio 27% i 27%); im warunki gorsze, tym bardziej krytyczne opinie. Mniej jednoznaczny jest wpływ wykształcenia na opinie w tej sprawie - im wyższy jego poziom, tym wyższy odsetek osób pozytywnie oceniających reformę, ale także tym więcej osób krytycznie do niej ustosunkowanych. Wśród osób z wyższym wykształceniem jedna czwarta (25%) uznaje, że szkolnictwo funkcjonuje obecnie lepiej niż przed reformą, a dwie piąte (40%) jest przeciwnego zdania. Równie spolaryzowane są opinie przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (odpowiednio 29% i 43%). Skutki reformy zdecydowanie najbardziej krytycznie oceniają natomiast rolnicy (odpowiednio 10% i 52%).

Opinie w tej sprawie zależą także od poglądów politycznych - lewicowa orientacja wiąże się z krytycznym nastawieniem (14% ocen pozytywnych, 45% negatywnych), natomiast prawicowa sprzyja bardziej pozytywnej ocenie (odpowiednio 25% i 30%).

Ogólna ocena obecnego funkcjonowania szkolnictwa zależy również od tego, jakie doświadczenia z reformą ma społeczność lokalna respondentów. Osoby dostrzegające w swoim miejscu zamieszkania trudności związane z reformą w większości negatywnie

oceniają obecne funkcjonowanie szkolnictwa, natomiast ci, którzy w swoim środowisku widzą osiągnięcia reformy, znacznie częściej niż inni oceniają ją pozytywnie również na szczeblu krajowym.

Tabela 4

Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie pojawiły się jakieś problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa?	Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed wprowadzeniem reformy?			
	Lepiej	Ani lepiej, ani gorzej	Gorzej	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak	13	14	62	11
Nie	22	29	28	21
Trudno powiedzieć	6	20	28	46

Tabela 5

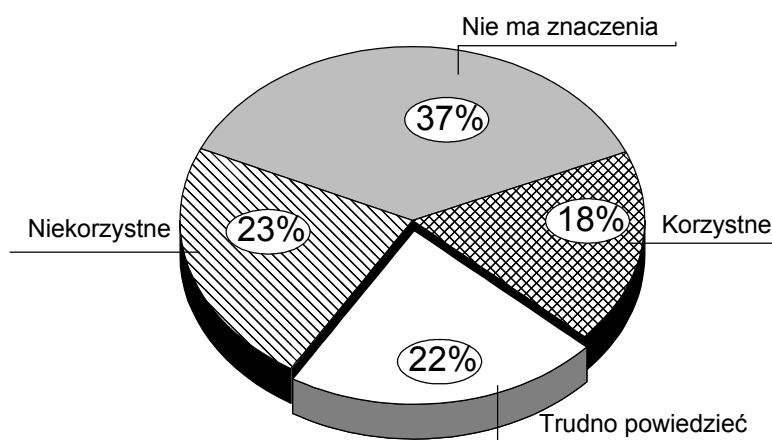
A może reforma szkolnictwa przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkołom w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie?	Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed wprowadzeniem reformy?			
	Lepiej	Ani lepiej, ani gorzej	Gorzej	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak	51	20	21	8
Nie	11	27	44	18
Trudno powiedzieć	12	20	27	41

Z danych naszych wynika, że krytyczna ocena dotychczasowych skutków reformy bardziej niż z doświadczeniami lokalnymi powiązana jest z poczuciem, iż wprowadzane zmiany nic nie dają zwykłym ludziom.

Czy reforma jest korzystna dla zwykłego obywatela?

Większość ankietowanych (60%) nie dostrzega w reformie edukacji szansy dla zwykłych obywateli: prawie dwie piąte (37%) uważa, że nie ma ona znaczenia dla ludzi takich jak oni, a niemal jedna czwarta (23%) uznaje ją wręcz za niekorzystną. Szansę dla siebie i ludzi sobie podobnych dostrzega w tej reformie mniej niż co piąty badany (18%). Ponad jedna piąta respondentów nie ma jeszcze wyrobionego zdania w tej sprawie.

RYS. 3. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY DLA LUDZI TAKICH JAK PAN(I) WPROWADZENIE REFORMY EDUKACJI JEST (LUB BĘDZIE) KORZYSTNE CZY TEŻ NIEKORZYSTNE?

Ważne, że korzyści płynące z reformy najczęściej dostrzegają uczniowie i studenci (37%), a także ogół młodzieży w wieku od 18 do 24 lat (31%). Jednak wraz z wiekiem maleje odsetek ankietowanych uznających reformę za korzystną dla ludzi takich jak oni. Opinie w tej sprawie zależą także od warunków materialnych - im bardziej badani są z nich zadowoleni, tym częściej dostrzegają zalety reformy. Poczucie, że reforma jest dla nich niekorzystna, wyraźnie rośnie wśród osób najgorzej sytuowanych, niezadowolonych z kondycji materialnej rodziny. Mniej jednoznaczny jest natomiast wpływ wykształcenia na opinie w tej sprawie - wprawdzie badani ze średnim i wyższym wykształceniem częściej niż pozostali dostrzegają korzyści płynące z reformy, zarazem jednak częściej również uznają reformę za niekorzystną dla ludzi takich jak oni. Podobną polaryzację opinii odnotowujemy u kadry kierowniczej i inteligencji (29% uznaje reformę za korzystną dla siebie, 31% za niekorzystną). Znaczące jest to, że w grupach społeczno-zawodowych reformę najczęściej doceniają pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (32% uznaje ją za korzystną, 21% za niekorzystną), natomiast zdecydowanie najrzadziej szansę dostrzegają w niej rolnicy (odpowiednio 4% i 26%). Należałoby w tym miejscu przywołać wyniki lutowego sondażu⁵, które wskazują, że społeczeństwo ze sceptycyzmem odnosi się do ewentualnych efektów reformy w kwestiach, które traktowane są przez reformatorów jako jej podstawowe cele. Przede wszystkim

⁵ Zob. komunikat CBOS „Reforma edukacji - pierwsze doświadczenia, nadzieje i obawy” op. cit.

większość nie wierzy, że reforma spowoduje wyrównanie szans edukacyjnych uczniów pochodzących z rodzin ubogich oraz zamożnych, zamieszkałych na wsi oraz w miastach. Polacy na ogół też nie spodziewają się, że dzięki zmianom w szkolnictwie młodzi ludzie będą mniej zagrożeni bezrobociem. Sceptycznie odnoszą się również do opinii, iż reforma spowoduje zwiększenie liczby młodych ludzi zdobywających wyższe wykształcenie, a także że zwiększy konkurencyjność polskiej młodzieży w stosunku do rówieśników z Zachodu. Trudno w tej sytuacji oczekiwać, że ankietowani znajdujący się w gorszym położeniu ocenią reformę jako korzystną dla ludzi takich jak oni.

Uznanie reformy za korzystną lub niekorzystną dla zwykłych obywateli w dużej mierze zależy także od doświadczeń, jakie dotychczasowe zmiany przyniosły społecznościom lokalnym. Badani, którzy zetknęli się z trudnościami w swoim środowisku, najczęściej (46%) uznają reformę za niekorzystną dla zwykłych ludzi, natomiast ci, którzy widzą jej pozytywne efekty w swoim środowisku, najczęściej (55%) doceniają związane z nią korzyści.

Tabela 6

Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie pojawiły się jakieś problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa?	Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i) wprowadzenie reformy edukacji jest (lub będzie) korzystne czy też niekorzystne?			
	Korzystne	Nie ma znaczenia	Niekorzystne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak	12	24	46	18
Nie	24	38	20	17
Trudno powiedzieć	7	47	13	33

Tabela 7

A może reforma szkolnictwa przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkołom w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie?	Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i) wprowadzenie reformy edukacji jest (lub będzie) korzystne czy też niekorzystne?			
	Korzystne	Nie ma znaczenia	Niekorzystne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Tak	55	23	17	5
Nie	12	35	37	16
Trudno powiedzieć	13	45	9	33

Ocena społecznych korzyści, jakie płyną z reformy edukacji, najsilniej związana jest jednak z oceną funkcjonowania szkolnictwa po wprowadzeniu reformy. Spośród osób, które uważają, że obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej niż przed reformą, większość (63%) uznaje reformę za korzystną dla zwykłych obywateli i tylko nieliczni wypowiadają się w tej sprawie krytycznie. Natomiast wśród tych, którzy oceniają, że działa ono gorzej niż przed reformą, przeważa (49%) poczucie, że reforma jest niekorzystna lub nie ma znaczenia dla zwykłego obywatela (33%).

Tabela 8

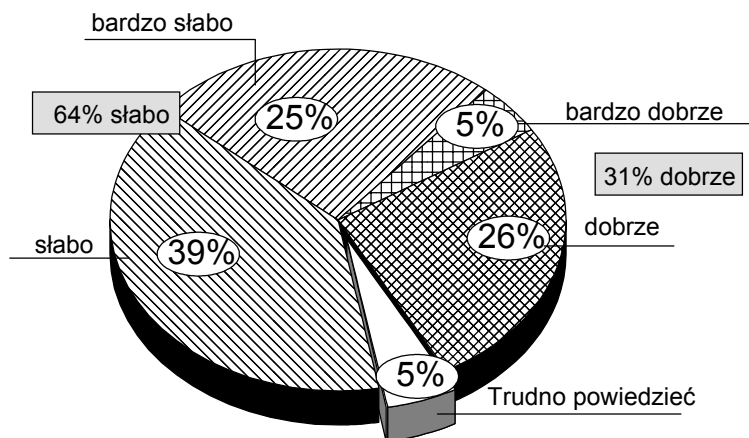
Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed wprowadzeniem reformy?	Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i) wprowadzenie reformy edukacji jest (lub będzie) korzystne czy też niekorzystne?			
	Korzystne	Nie ma znaczenia	Niekorzystne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Lepiej	63	24	5	8
Ani lepiej, ani gorzej	15	48	16	21
Gorzej	5	33	49	13
Trudno powiedzieć	5	45	5	45

Czy czujemy się wystarczająco poinformowani o dotychczasowych zmianach w edukacji?

Wszystkie omawiane dotychczas opinie o reformie są silnie powiązane z poziomem poinformowania na temat dokonanych zmian. Mimo upływu dziesięciu miesięcy od wprowadzenia do szkół pierwszych rozwiązań reformatorskich, niemal dwie trzecie ankietowanych (64%) uznaje się za słabo poinformowanych o zmianach, jakie się z tym wiążą. Za dobrze poinformowanych uważa się mniej niż jedna trzecia respondentów (31%)⁶. Ponadto wśród skrajnych ocen odnotowujemy pięciokrotnie więcej wskazań świadczących o bardzo słabym poinformowaniu niż o bardzo dobrej orientacji w tym, co reforma zmieniła w szkolnictwie.

⁶ W lutym 2000 odpowiadając na inaczej brzmiące pytanie 29% ankietowanych zadeklarowało, że wie, na czym mają polegać zmiany wprowadzane w ramach reformy szkolnictwa. Zob. komunikat CBOS „Reforma edukacji - poinformowanie i poparcie społeczne”, marzec 2000 (oprac. Bogna Wciórka).

RYS. 4. JAK OKREŚLIŁ(A)BY PAN(I) STOPIEŃ SWOJEGO POINFORMOWANIA NA TEMAT ZMIAN, JAKIE WPROWADZONO W SZKOLNICTWIE (M.IN. JAKIE SĄ OBECNIE RODZAJE SZKÓŁ, CO SIĘ ZMieniŁO W PROGRAMACH NAUCZANIA, ZASADACH WYNAGRADZANIA NAUCZYCIELI I FINANSOWANIA SZKÓŁ, KOMU OBECNIE PODLEGAJĄ SZKOŁY ITP.)? CZY CZUJE SIĘ PAN(I) POINFORMOWANY(A):

Dobrze poinformowani czują się przede wszystkim uczniowie i studenci (64%), a także młodzież w wieku od 18 do 24 lat (54%). Natomiast im starsi są badani, tym słabiej orientują się w tym, co reforma przyniosła szkolnictwu. Do najlepiej poinformowanych zaliczają się także ankietowani z wyższym wykształceniem (55%), a szczególnie przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (59%), oraz ludzie zadowoleni ze swoich warunków materialnych (51%). Wiedza o zmianach jest wyraźnie mniejsza wśród osób słabiej wykształconych, mających gorsze warunki bytowe i niższą pozycję zawodową. W grupach społeczno-zawodowych najmniej osób dobrze poinformowanych jest wśród rolników.

Poinformowanie o zmianach, jakie wprowadza reforma, wiąże się przede wszystkim z ogólną oceną funkcjonowania szkolnictwa po wprowadzeniu reformy oraz z przekonaniem o korzyściach z nią związanych. Wyraźnie powiązane jest także z dostrzeganiem trudności oraz pozytywnych efektów reformy w społeczności lokalnej. Trzeba jednak podkreślić, że stopień poinformowania nie wpływa na merytoryczną ocenę wprowadzanych zmian, lecz powoduje jedynie to, że niedoinformowani respondenci znacznie częściej niż pozostali mają trudności z wyrażeniem swojej opinii na temat reformy - zarówno w odniesieniu do doświadczeń społeczności lokalnej, jak i w skali kraju.

Po dziesięciu miesiącach, jakie upłynęły od wprowadzenia reformy do szkół, na szczeblu lokalnym bardziej widoczne są problemy stwarzane przez nią niż jej osiągnięcia. Opinie w tej sprawie jednak dopiero się kształtują: co trzeci badany nie ma jeszcze rozeznania w trudnościach, a niemal co drugi - w pozytywnych skutkach reformy w swoim środowisku.

Również w ogólnej ocenie funkcjonowania szkolnictwa po wprowadzeniu reformy negatywne opinie przeważają nad pozytywnymi, a znaczna część badanych nie ma wyrobionego poglądu w tej sprawie. Krytyczna ocena szkolnictwa powiązana jest z doświadczeniami społeczności lokalnych, przede wszystkim jednak z poczuciem, iż wprowadzane zmiany nic nie dają zwykłym ludziom. Większość ankietowanych nie dostrzega bowiem w reformie szansy dla zwykłych obywateli, tylko niespełna jedna piąta uznaje zmiany za korzystne dla siebie i ludzi sobie podobnych. Społeczeństwo ma także wyraźne poczucie niedoinformowania o zmianach, jakie wprowadzono w szkolnictwie. Ogólnie rzecz biorąc, najbardziej krytyczny stosunek do reformy - zarówno na szczeblu lokalnym, jak i krajowym - mają rolnicy, natomiast najlepiej nastawieni są do niej ludzie młodzi w wieku od 18 do 24 lat, szczególnie uczniowie i studenci.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie, pojawiły się jakieś problemy, trudności związane z reformą szkolnictwa?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	46	34	1097
Płeć				
Mężczyźni	19	46	35	521
Kobiety	21	46	33	576
Wiek				
18-24 lat	15	54	31	157
25-34	31	45	24	194
35-44	24	53	23	207
45-54	20	46	35	233
55-64	13	41	46	122
65 lat i więcej	13	36	51	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	28	44	28	403
Miasto do 20 tys.	19	48	33	142
20-100 tys.	17	44	39	228
101-500 tys.	9	52	38	201
501 tys. i więcej mieszk.	18	42	40	124
Wykształcenie				
Podstawowe	13	49	38	305
Zasadnicze zawodowe	13	49	39	286
Średnie	26	45	29	405
Wyższe	37	33	30	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	40	40	20	65
Prac. umysł. niż. szczebla	23	46	31	114
Pracownicy fiz.- umysł.	18	52	31	99
Robotnicy wykwalifikowani	23	46	31	106
Robotnicy niewykwalifik.	21	62	16	41
Rolnicy	17	54	29	59
Pracujący na własny rach.	19	56	26	51
Bierni zawodowo				
Renciści	18	42	40	126
Emeryci	13	37	50	208
Uczniowie i studenci	19	55	26	74
Bezrobotni	16	49	34	95
Gospodynie domowe i inni	27	39	34	59
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	24	48	29	212
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	28	42	30	105
sekt. pryw. poza rolnict.	20	51	29	173
prywatnym gosp. rolnym	20	49	31	75
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	30	43	27	154
276-399	22	43	35	132
400-549	19	51	31	234
550-799	17	46	38	180
Powyżej 799 zł	18	41	41	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	22	41	38	392
Średnie	18	47	35	467
Dobre	21	52	27	236
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	40	33	79
Raz w tygodniu	19	50	31	574
1-2 razy w miesiącu	24	44	32	162
Kilka razy w roku	17	45	38	185
W ogóle nie uczestniczy	17	31	52	95
Poglądy polityczne				
Lewica	26	42	32	348
Centrum	17	49	34	267
Prawica	21	46	32	232
Trudno powiedzieć	12	49	39	248

Tabela 2. A może reforma szkolnictwa przyniosła coś dobrego uczniom, nauczycielom lub szkołom w Pana(i) miejscu zamieszkania, gminie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	44	47	1098
Płeć				
Mężczyźni	9	44	47	521
Kobiety	8	45	46	577
Wiek				
18-24 lat	16	34	50	157
25-34	12	51	37	194
35-44	11	54	35	207
45-54	9	44	47	235
55-64	3	43	54	122
65 lat i więcej	1	38	61	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	7	51	42	403
Miasto do 20 tys.	6	48	46	142
20-100 tys.	6	39	55	228
101-500 tys.	14	42	44	201
501 tys. i więcej mieszk.	13	35	52	125
Wykształcenie				
Podstawowe	7	42	51	305
Zasadnicze zawodowe	8	46	45	288
Średnie	9	46	44	405
Wyższe	15	41	44	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	43	34	65
Prac. umysł. niż. szczebla	10	44	46	114
Pracownicy fiz.- umysł.	15	37	48	99
Robotnicy wykwalifikowani	10	51	39	106
Robotnicy niewykwalifik.	2	66	32	41
Rolnicy	5	58	37	59
Pracujący na własny rach.	8	39	53	51
Bierni zawodowo				
Renciści	9	38	53	126
Emeryci	2	44	54	208
Uczniowie i studenci	19	40	41	74
Bezrobotni	3	44	54	96
Gospodynie domowe i inni	10	47	43	59
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	12	47	40	212
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	3	50	47	105
sekt. pryw. poza rolnict.	17	39	44	173
prywatnym gosp. rolnym	4	53	43	75
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	8	56	36	154
276-399	6	49	45	133
400-549	9	48	43	234
550-799	9	39	51	180
Powyżej 799 zł	11	37	52	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	6	48	46	393
Średnie	10	44	47	467
Dobre	13	40	47	236
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	5	43	52	79
Raz w tygodniu	9	44	46	574
1-2 razy w miesiącu	9	50	41	162
Kilka razy w roku	12	45	43	186
W ogóle nie uczestniczy	3	36	61	95
Poglądy polityczne				
Lewica	9	53	38	349
Centrum	10	46	45	267
Prawica	14	35	51	232
Trudno powiedzieć	3	40	57	248

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie szkolnictwo funkcjonuje lepiej czy też gorzej niż przed wprowadzeniem reformy?

(%)

	Lepiej	Ani lepiej, ani gorzej	Gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	23	35	27	1096
Płeć					
Mężczyźni	18	22	34	26	521
Kobiety	15	23	35	27	575
Wiek					
18-24 lat	29	27	26	17	155
25-34	18	21	36	25	194
35-44	20	31	34	16	207
45-54	15	21	40	24	235
55-64	9	22	36	33	122
65 lat i więcej	5	15	33	47	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	15	22	36	27	401
Miasto do 20 tys.	11	20	44	24	142
20-100 tys.	22	22	32	24	228
101-500 tys.	17	28	24	31	201
501 tys. i więcej mieszk.	13	19	41	27	125
Wykształcenie					
Podstawowe	12	18	31	39	305
Zasadnicze zawodowe	17	24	34	25	288
Średnie	16	25	36	22	403
Wyższe	25	22	40	14	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	29	16	43	12	65
Prac. umysł. niż. szczebla	14	30	38	18	114
Pracownicy fiz. - umysł.	21	32	23	25	99
Robotnicy wykwalifikowani	13	25	41	21	106
Robotnicy niewykwalifik.	23	18	38	20	41
Rolnicy	10	21	52	17	59
Pracujący na własny rach.	23	25	30	23	51
Bierni zawodowo					
Renciści	15	18	30	37	126
Emeryci	5	16	36	44	208
Uczniowie i studenci	27	34	25	14	74
Bezrobotni	21	18	32	29	94
Gospodynie domowe i inni	19	30	34	17	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	19	26	39	16	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	7	22	49	23	105
sekt. pryw. poza rolnict.	22	26	25	26	173
prywatnym gosp. rolnym	15	21	49	15	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	14	26	35	25	152
276-399	13	28	40	19	133
400-549	18	20	38	24	234
550-799	15	23	31	31	180
Powyżej 799 zł	20	20	30	30	165
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	11	20	41	27	391
Średnie	15	25	32	27	467
Dobre	27	22	27	25	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	23	25	26	26	79
Raz w tygodniu	17	22	36	25	574
1-2 razy w miesiącu	15	23	33	29	160
Kilka razy w roku	18	23	33	26	186
W ogóle nie uczestniczy	6	22	41	31	95
Poglądy polityczne					
Lewica	14	18	45	23	347
Centrum	17	26	32	25	267
Prawica	25	25	30	20	232
Trudno powiedzieć	10	23	27	40	248

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, czy dla ludzi takich jak Pan(i), wprowadzenie reformy edukacji, szkolnictwa jest (lub będzie) korzystne czy też niekorzystne?

(%)

	Korzystne	Nie ma znaczenia	Niekorzystne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	37	23	23	1095
Płeć					
Mężczyźni	18	39	20	23	520
Kobiety	17	35	25	22	575
Wiek					
18-24 lat	31	42	11	16	155
25-34	24	25	28	24	194
35-44	22	25	31	22	207
45-54	15	40	24	21	235
55-64	9	45	22	24	122
65 lat i więcej	4	51	16	28	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	40	26	21	401
Miasto do 20 tys.	13	35	28	24	142
20-100 tys.	22	39	16	24	228
101-500 tys.	25	33	18	24	201
501 tys. i więcej mieszk.	16	36	27	21	124
Wykształcenie					
Podstawowe	13	47	18	21	304
Zasadnicze zawodowe	13	41	21	26	288
Średnie	24	28	26	22	403
Wyższe	20	33	28	19	100
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	29	26	31	15	65
Prac. umysł. niż. szczebla	22	25	26	27	114
Pracownicy fiz. - umysł.	25	31	19	24	99
Robotnicy wykwalifikowani	15	30	29	26	106
Robotnicy niewykwalifik.	15	49	27	9	41
Rolnicy	4	46	26	23	59
Pracujący na własny rach.	32	22	21	25	51
Bierni zawodowo					
Renciści	11	47	17	25	126
Emeryci	6	49	20	26	207
Uczniowie i studenci	37	35	17	12	74
Bezrobotni	22	33	21	24	94
Gospodynie domowe i inni	16	39	33	12	59
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	17	29	28	26	212
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	14	38	29	19	105
sekt. pryw. poza rolnict.	29	29	20	23	173
prywatnym gosp. rolnym	11	42	26	21	75
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	9	41	28	21	152
276-399	13	30	34	23	133
400-549	22	36	24	18	234
550-799	17	38	22	23	179
Powyżej 799 zł	22	36	16	25	165
Ocena własnych war. mater.					
Złe	11	40	28	21	391
Średnie	17	37	22	24	467
Dobre	28	34	17	21	236
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	28	34	16	21	79
Raz w tygodniu	17	39	22	22	573
1-2 razy w miesiącu	15	35	24	25	160
Kilka razy w roku	21	31	27	22	186
W ogóle nie uczestniczy	10	43	26	22	95
Poglądy polityczne					
Lewica	17	30	33	20	346
Centrum	16	38	25	21	267
Prawica	26	41	13	20	232
Trudno powiedzieć	12	42	15	30	248

Tabela 5. Jak by Pan(i) określił(a) stopień swojego poinformowania na temat zmian, jakie wprowadzono w szkolnictwie (m.in. jakie są obecnie rodzaje szkół, co się zmieniło w programach nauczania, zasadach wynagradzania nauczycieli i finansowania szkół, komu obecnie podlegają szkoły itp.)? Czy czuje się Pan(i):

	(%)			
	dobrze poinformowany(a)	słabo poinformowany(a)	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	64	5	1096
Płeć				
Mężczyźni	30	65	5	521
Kobiety	32	63	5	575
Wiek				
18-24 lat	54	43	3	155
25-34	37	60	2	194
35-44	40	57	3	207
45-54	22	75	3	235
55-64	21	69	10	122
65 lat i więcej	13	76	11	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	70	4	401
Miasto do 20 tys.	38	58	4	142
20-100 tys.	38	57	5	228
101-500 tys.	28	67	6	201
501 tys. i więcej mieszk.	30	62	8	125
Wykształcenie				
Podstawowe	19	74	6	305
Zasadnicze zawodowe	21	75	4	288
Średnie	41	54	5	403
Wyższe	55	41	4	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	59	34	7	65
Prac.umysł.niż.szczębla	41	54	4	114
Pracownicy fiz.-umysł.	32	62	5	99
Robotnicy wykwalifikowani	28	72	1	106
Robotnicy niewykwalifik.	29	70	1	41
Rolnicy	22	74	3	59
Pracujący na własny rach.	39	56	4	51
Bierni zawodowo				
Renciści	22	72	6	126
Emeryci	17	71	11	208
Uczniowie i studenci	64	34	1	74
Bezrobotni	20	80	1	94
Gospodynie domowe i inni	29	70	1	59
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	45	54	1	212
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	33	61	6	105
sekt. pryw. poza rolnict.	31	63	6	173
prywatnym gosp. rolnym	24	73	4	75
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	24	73	3	152
276-399	23	75	1	133
400-549	34	62	4	234
550-799	30	64	6	180
Powyżej 799 zł	36	58	6	165
Ocena własnych war. mater.				
Złe	20	75	5	391
Średnie	30	66	4	467
Dobre	51	42	7	236
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	59	5	79
Raz w tygodniu	31	63	5	574
1-2 razy w miesiącu	33	62	5	160
Kilka razy w roku	30	67	3	186
W ogóle nie uczestniczy	24	71	5	95
Poglądy polityczne				
Lewica	31	65	4	347
Centrum	34	62	5	267
Prawica	42	54	4	232
Trudno powiedzieć	18	75	8	248